

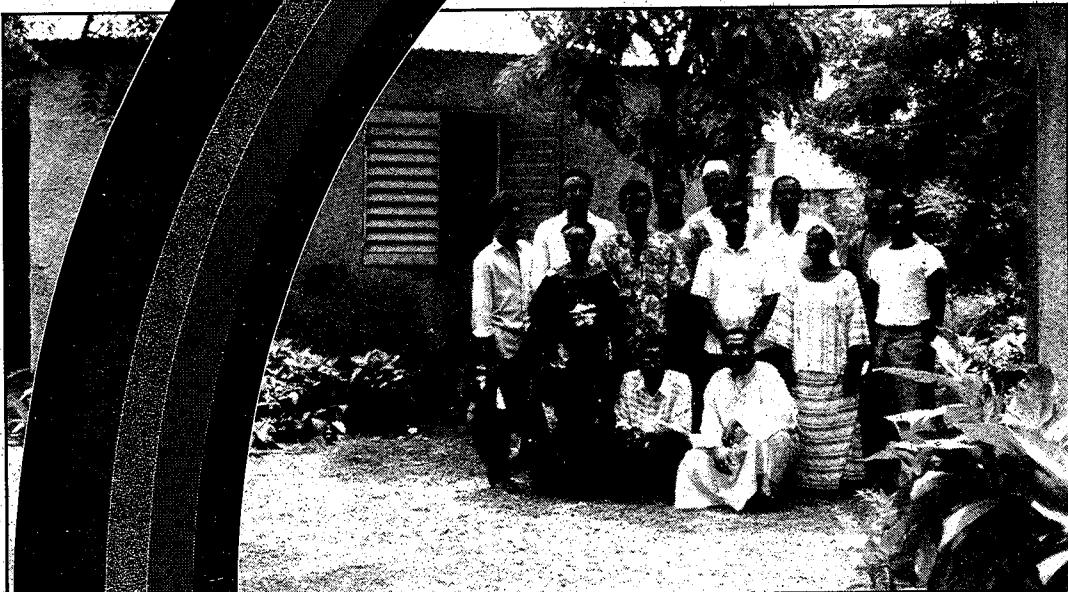
KIBARU

a b è bò kalo

ka yamaruya kònò

KONOKO

- **NYE 2 ni NYE 3:** Jekawale
Kibaru kanubagaw kuma yòrò.
- **NYE 4 ni NYE 5:** Kibaru ye mun ye?
Balikukalan dafalan.
- **NYE 6 ni NYE 7:** Mali wolokanw don-dalabaga sèbè Cènin Bala ni Kibaru.
Kibaru Baarakèlaw ka teriya foto b è nin nyè in na.
- **NYE 8:** Kibaru Nimòrò fòlò min dilanna san 1972, maristikalo tile 10, o b è sòrò nin nyè in na.

1972 Maristikalo – Setanburukalo 1988

KIBARU N° 200

Mali Gòfèrènama de ye kibaruko sigi sen kan, san 1972 la. A walew kèra ni «UNESCO» ka dèmè nafamaba ye, mògòko ani nafoloko ni minènko sira kan. O waati ni nyinan san 1988 cè, i kîn'a fò san 16 hakè kònò, «KIBARU» sera ka bòko 200 sòrò.

San 16 in kònò, gèlèya suguya cayara. Nk a kelen si ma se, ka «KIBARU» bòli bali. O sababu bòra kòkandèmè la, i ko SUWISI jamana ka dèmè, ani «KIBARU» lafasbagaw, Mali kònò an'a kòkan ani «KIBARU» baarakèlaw b è lajèlen ka cèsiri walew, la. A kunnafoniw b è nin nimòrò kònò.

nyinan samiyè y'an jigi fa

San 1988 kònò, sanji nacogo nyuman ma dogo mògò si la. O b'a jira ko nyinan samiyè nyèra; ko sòrò b è se ka kè; ko sannifeere b è sòn ka diya kosèbè.

N'a b'o cogo la sa, i n'a fò, ni yèlémakura wèrè ma don kow la, bawo, nyuman b è yòrò min na, juguman fana b'o yòrò la, nyininkalisen damadòw ka kan, ka kè, minnu filè:

• Ni samiyè nyèra, ka sòrò kè, baloko b è se ka nògòya gatigw bolo wa?

• Ni samiyè nyèra, ka baloko nògòya gatigw bòlò, yurugu-yurugu b è se, ka ban wa?

• Ni samiyè balala, ka nyè, ka diya, o kòrò ye ko jako n'a masibaw b è lajèlen b è se ka ban, nin cogo la wa?

Hali n'a danna ja n'a masibaw banni dòròn ma, saheli jamana tòoròlenw kònò, mògò ka kan, ka dugawu k è nyinan samiyè nyògòn caman tugu-tuguli la, nyògòn kò.

kibaru

SANNIFEEREKO !

«Kibaru» kanubagaw b è fèn minnu dòn «Kibaru» sòrò cogo la, olu filè nin ye: «Kibaru» bakuruba sanni wari ye dòròmè 100 ye, san kelen kònò.

«Kibaru» kelen-kelen sanni wari ye dòròmè 5 ye, kalo o kalo.

Nka, «Kibaru» kanubagaw tè fèn kura min dòn «Kibaru» sòrò cogo la, o ye «Kibaru» sannifeereko ye.

O siratigè la, «Kibaru» 100, n'olu sòngò b è b èn, dòròmè 500 ma, o b è d'a feerebagaw ma dòròmè 400, walasa dòròmè 100 ka k'u yèrèw ka tònò ye, kalo o kalo.

Ni mògò min ye «Kibaru» 100 yirikata, kalo o kalo, o tigi b è dòròmè 100 sòrò «Kibaru» kèmè kulu kelen-kelen b èe kan.

A sannifeere kunnafoni b è sòrò cogo min na, o filè:

- ka lètèrè sèbèn k'a ci nin adèrési la:

«KIBARU» BP:24-BAMAKO (Mali)»

kibaru

JÉ
KA
WALE

San 1979 kéra Mali jamanadenw ka politiki sira filanan ta san ye. K'a masorò kabini sira fòlò binna san 1968 la, an ka jamana tun bè taasi ni hakilijagabò waati kònò, walasa sira min bè ta, o kana kè fèn ye min bè segin sira kòrò ka filiw n'a ka jamana tinyè walew kan. O waati jan (San 10) taasi n'a hakilijagabò bangera pariti min n'an bolo n'o ye «UDPM» ye, an bè se k'a fò k'o kéra jamanaden bée ka nimisi wasako ye, k'a masorò a ye mògòw bén, k'u kafo jamana kanu kònò a ka nyétaa n'a ka hòrònnya sabatili la.

I n'a fò an ka jamana kuntigi n'an ka pariti nyémògò, n'o ye peresidan Musa TARAWELE ye, y'a fò cogo min, «mògò wérè si tèna an ka jamana in jò an yérè nònà». Bi bi in na dun, maliden hakilima bée sònna o ma.

O de kòsòn, an ka paritiba in kònò, pikèlaw, bololabáarakèlaw, mònnikèlaw ani kényèrè baarakèlaw ni foroba baarakèlaw kelen-kelen bée y'a dòn ko jamana ka nyétaa n'a ka hòrònnya sinsini sababu b'u ka cèsiri n'u ka faso kanu de la. Fòlò, ni ja walima kasaarako wérèw tun b'an ka jamana kan, an tun bè kule ni jamana wérèw ka dèmè nyinini ye, nka sisani jamana wérèw ka dèmè bè fara an yérèw de ta kan.

«UDPM» bangera i n'a fò tile bòtò. Ayiwa bi, tile in sera kuncè ma dè ! Maliden kunnandiw bée kéra cè kelen ani muso kelen ye an ka peresidan kò, n'o ye Zenerali Musa TARAWELE ye, ka nyétaa sira minè. An taara ka minnu to fili dibi la, olu teliya waati sera k'an sègèrè barisa an ta ye taali ye sa dè. Kòsegin kuma t'a la. Minnu bè fili dibi la, u k'u nyè yélè barisa fili bè bée sòrò, nka n'tè bò a la, o de tè jòn kunnandi sòrò.

Tuman Yalamu Sidibe
Zafukuntigi
Kangaba

KA BO WARALA

Ntènèndon, mèkalo tile 30, san 1988, nin lètèrè sèbènna Warala balikukan karamògò fè, n'o ye Solomani JARA ye, ana'a terikè Burama Kulubali.

Lètèrè in ye kuma kòròma sèbèn de ye k'a nyésin kibaru kanubagaw ma :

«Jirisun kelen bè dinyè kònò den 5 b'a la. Den 3 bè suma la; a tò den fila bè tile la. O ye mun ye ?».

An b'an ka bataki kuncè ni foli ye k'a nyésin Mamadu Nyama JARA ma ani Burama Kulubali, ni jagokèla don Warala ani Warala alimami n'o ye Mamadu JARA ye. An hakili b'an teri tòw bée lajèlen na, minnu bè Warala.

Solomani JARA
Balikukan karamògò
Warala -

KA BO DARA

Nin kuma kòròma in sèbènna Lasinè Tarawele fè ka bò dara, baginda mara la.

«Fèn saba bè mògò la; kabini i mana wolo don min na, Ala b'a Fén saba kalifa i la, i k'i ka dinyèlatigè baarakè n'a ye. N'i sera a kècogo la, a b'i nafa dinyè ni laharra; n'i ma se a kècogo la, a b'i ka dinyèlatigè tinyè. Yali, o fèn saba ye mun ye?»

A ka bataki laban na, Lasinè Tarawele k'a b'a terikèw Mènkòrò Dunbuya, Abu Kulubali, Naren Kulubali ni mònnikèla don ka bò badalabugu' an'a ka denbaya bée lajèlen fo. A ka foli kèrènkèrènne ni walenyumandòn bè ka taa balikukan saba ni «KIBARU» nyémògòso baarakèlaw bée ma. A ma nyinè Madu TARAWELE kò, n'o ye sèfu-de-zafu ye ka bò Jalakòròbugu.

Lasinè TARAWELE
ka bò Dara
(Baginda).

KA BO KALIFABUGU

Nin kéra terima saba ye. Su t'u fara, tile t'u fara. Don dò la sègèn ganna u la, u wulila k'u bè taa fèn nyini. U taara ka taa fò ka t'u bò wariba binné dò kan.

Wari in tun ka ca kosèbè. U y'a ta ka bèn a kan k'u ka dumuni san wari in na. U ye dò t'a la, k'o di u dò rò kelen ma k'o ka taa dumuni san, ka na u k'o dun.

Yanni dumunisanna ka na, tò fila benn'a kan k'u k'a faga, walasa u fila ka wari tila. Min taara dumuni san na, o fana ye pòsòni k'e dumuni na, ko ni cè fila y'o dun, u mana sa, ale kelen bè wari bée ta.

Ale nalen, cè fila ninnu y'a bugò fo k'a faga. U kelen ka dumunisanna faga, u ye suman dun, k'o kòfè u bèna wari tila; nka pòsòni min kéra dumuni na, o y'u bèe faga; wa mògò saba in si ma kényè ni wari ye.

Madu Konare
Kalifabugu
(Kati)

KA BO KALAKE

Ne bakòròba SISE bè nin lètèrè in ci «KIBARU» ma, bonya ni karama ni nisòndiya kònò, ka n'ka dugu kibaruya lase jamana tonkun naani bée la.

Bi, anw fè yan kalakè bamanan, fasodeniyumanya sabatira an ka dugu kònò ni mun ye? Ni bèn ni jèkabaara ye; bawo an kéra tòn ye, an kéra gurupuma ye.

An ye karamògòw ka kalan daminè. Balikukan saba ni mangasa jòra an fè, ka toli d'u kun na. Sirimògòwèrèla dògoyara an bara; an ka kalanden jolenw ka ca. Karamògò faamuyalen b'an fè, n'o ye Jèkòrò JARA ni Kasun JARA ye. An ye kòori kuuru kura jò, tarata mèkalo tile 10, san 1988. O kuuru kònò bonya ye mètèrè kare 48 ye, k'a janya kè mètèrè 1 ni santimètèrè 40 ye. A baara kuntaala ma tèmè lèrè 4 kan. O baara teliyali sòròla jèkabaara ni bèn ni cèsiri de fè.

A bè san 4 bò bi, an b'an ka kòori san an yérè ye; an ka basikili y'an yérè ta ye, wa kòori-siri-finiw b'an bolo. O tèmènen kò, an jan b'an ka kungo fana la; bawo a bè san 4 bò tasuma tè don an ka kungo la. Jiritigè fana nògòyara kosèbè an bara k'o sababu k'e tobilidibiw cayali ye. Jirituru fana sabatira an ka dugu kònò. An ye taari tilancè turu jiriw la, n'o ye sayijirinin ni sinuwajiri ye; o tèmènen kò, an bè ka taari 30 kòlòsi ani k'a lakana walasa an

kanubagaw kuma yòrò

ka se k'an danma tukòròla sòrò.O bè dugu ni kòròn cè, kilomètèrè 3 nyògòn.O jiriw fanba ye shò ye, n'o ye kòjiri dò ye ani jiri wèrèw, i n'a fò: nèrè ni si ni ntomi ni jun ni baro ni nsaban.

O la sa, anw de bè se ka mògò laadi, n'o tè mògò tè anw ta nyèfò an ye tugun.An bè wele bila jamana cè n'a muso bée ma, u k'u cèsiri walasa faso ka bò nògò la.

N'bè Mamadu Nyama JARA fo ani Kibaru kanubagaw n'a lafasabagaw bée lajèlen an ka dugutigi Sori JARA tògò la an'an ka tòn nyèmògòw, n'o ye Buba JARA ye ani Sumana SISE ni Isa JARA.

Bakòròba SISE
kalakè bamanan
(Barawuli).

FODE KELE

Nin ye cè dò tun ye ko Bugari.Bugari tun bè keley'a muso la fo k'a damatèmè. Bèe ko a ma Bugari kele. Keleya yèrè de y'a to Bugari y'a tògò yèlèma k'a kè fode ye.

Don dò a n'a muso ka dugu yèlèma-yèlèma dò senfè, u sera dugu dò la, Bugari tògò saba tun bè yòrò min.

Bugari y'i kant'o la ko:

- Ne bè n'tògòda kura ye ko Fode, barisa Bugari tògò minnu bè yan, o dò rò kelen ka ciden bè se ka fili don dò la ka ne muso.Maladòn wele ko Bugari ko ten!

Ayiwa, kabini o don Bugari kele kèra Fode ye! Fode tun ka baara ye julaya ye. A tun b'u lamini suguw jò. N'a bè taa sugu jòyòrò min na, a b'a muso Maladòn n'a ka o don balo bée bila nyògòn kan so kònò, ka da sògò u da la.

Don dò, Bugari taara dògòjò dò la, a n'a muso ka npogotigi terikè dò ye nyògòn ye. O girinna ka d'a kan, k'a fo kosèbè. Foliw bannen kò, o k'a ma ko:

- e de ye Maladòn cè ye wa?

- Fode y'a jaabi ko: òwò!

- Ayiwa, n'i taara i b'a fò a ye k'a npogotigi terikè Sanba b'a fo kosèbè!

Sanba y'i kòdon yòrò min na, keleya ye bugùn wuli Fode nyèw kan. A ma sugujò masòrò bilen, a y'a ka minènw fara nyògòn kan, k'a ka dugu sègèrè.

A donnen a ka du kònò waati min, hali a

ma dayèlè Maladòn da la fòlò, a y'i kanto ko:

Maladòn, Sanba b'i fo,
Maladòn, Sanba b'i fo,

Maladòn fana y'i to so kònò k'a jaabi:

Nse, n'teri ka kènè?

Nse, n'teri ka kènè?

Nse, nse, n'teri ka kènè?

Cè kele in taara da gan ni jele ye, k'a muso minè ni busan ye, k'a gosi, k'a gosi, k'a gosi!

Kulekan bòlèn, siginyògòn w bolila ka na, k'u fa fò, k'u ba fò, Fode m'a muso bila.

A yèrè sègènnèn a gosili la, a y'i jò a kunna k'a fò a ye tugun ko:

Maladòn, Sanba b'i fo,

Maladòn, Sanba b'i fo,

Maladòn dalen y'a jaabi ko:

Nse, n'teri ka kènè?

Nse, n'teri ka kènè?

Nse, nse, n'teri ka kènè?

Fode jiginna Maladòn kan tugun ni busan ye. A y'a gosi k'a ka di, k'a gosi k'a ka go. A ye Maladòn gosi fo k'a kan lanògò. A m'a bila dugu mògò si lahòròma ye: dugutigi fara duguden kan!

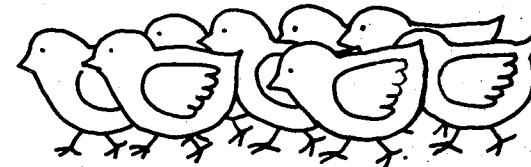
Tile saba, don o don, Sanba bè soli k'a muso fo n'a npogotigi terikè ka foli ye. A tile sabanan tileganfè Maladòn sababu bòrà gosili la, k'a kè fure ye. Siginyògòn w bée fana y'u ban, k'u tè. Fode dèmè a muso suko la. N'i ma min to mògò ye, mògò t'o t'i ye dè?

Fode yèrè y'a muso ko, k'a kasanke, ka sòrò k'a ni dingèsen minènw taa ka kaburudo sègèrè. A' selen yen a ye muso su da kérèfè, k'i kè dingè senni kan. A bè se kaburu tila la yòrò min na, a y'a ka ko kelen dòn kojugu ye. Keleya tigèra k'a bò a nyè la. A nyè da a muso su dalen kan an'a filèlikè jamaw, aaa!, Fode kele jènna dugu sigili kò. A y'i kanto ten ko: uun! uun! uun! k'i yèrè kè dimògòba ye ka don wula kònò. O kelen, dugu mògò w y'a muso su ta, k'a sutura.

Halibi wula kònò, ni dimògòba mankan bòr'i kòfè, i hakili bè k'a la ko mògò de b'i kò! Ayiwa, i ma fili kojugu kè, barisa mògò malolen de don!

Tumani Yalamu Sidibe
balikukan karamògò
Kangaba.

SHEMARA

- Shè cogoya:

Shè tè bagan belebeleba ye; a nyènatì-gè girinya hakè ye kilo 2,5 ye.

Shè ye suguya fila ye an fè yan: tubabu shè ani an yèrè ka shè; nka tubabu shè ka girin n'an ta ye. N'an b'a fè ka shèmara kè, an ka kan ka se shè dògòtòròw ma, u k'an bila sira. Ne ka miiriya la, o de b'an ka sòrò yiriwa, ka nafaba lase an ma shèmara baara kadara kònò.

N'b'a nyini aw fè, aw ka tubabu shè kelen ta, n'o ye dononkòrò ye, k'o bila an ka farafin shèmusow cèma; misaliya la: tubabu dononkòrò kelen ani farafin shèmuso duuru. Kalo damadò tèmènen kò, aw mana min y'o la aw n'o nyèfò n'ye. Aw na fan caman sòrò minnu bëna shèden caman ani wari caman lase aw ma.

- Laadilikan:

A nyinin don aw fè, aw k'aw janto furakèli la:

- aw bè furakisè bila shèw minniji la
- aw bè shèw tèrèw faga ni pòsòni ye, ka dò yuguyugu u ka kulukuluw kònò.

- Shèw ka dumuni:

Shèw ka dumuni ka kan ka to ka kèrèn-kèrèn. O dumuniw bè se ka kè mun ni mun ye? Bu, shò, maanyò, kolojeninen, sogo joli ani yiriyaraw. Aw bè nyò dòonin-dòonin k'u kòrò, ka taa bubaga nyini tonkun na ka di shèdenbatigw ni shèdenw ma.

- Kulukulu:

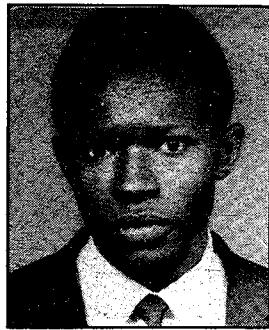
Kulukulu ka kan ka fèrè, ka saniya; aw kan'a jò sumayayòrò la; aw b'a jò tintin-mayòrò la, k'a mabò so la dòonin.

- Shè kòròcèli:

Ni shèw cayara, aw b'u kòròcè, ka dòw feere, i n'a fò minnu mana kòrò; aw b'o kòròlenw falen dòwèrèw la, minnu ye mankan ye.

Shè dògòtòrò bén'u sògò tuma ni tuma. O de b'a to an ka shèw tè silatunun.

Yaya Danbele
cikèlaw ka nyètaa baarakèyòrò
Segu mara kònò.

Kibaru ye mun ye ?

Kibaru ye kannafonisèbèn de ye, min bë dilan bamanankan na. Bèe b'a dòn ko mògò miliyòn 7 nyògòn de bë Mali kònò. Olu la, bamanankafòlaw bë mògò 60 bò kêmè kulu kelen-kelen kan. Bamanankafòla caya de nana ni Kibaru dilanni ye o kan na fòlò.

O kòrò tè ko, don dò la, an ka kan tòw tèna u ka kannafonisèbènw sòrò. O misali ye fulakan «KABAARU» ye, min baara daminèra san 1983 Moti ni Suwisi jamana ani UNESCO ka dèmèw ye.

Kan o kan, n'o bë sèbèn, k'a kalan Mali kònò, o ka kannafonisèbèn bëna bò don dò la. O kanw na, bamanankan «KIBARU» ni fulakan «KABAARU» tèmènen kò, se bëna k'e marakakan ma, san 1989 kònò. Kan tòw i ko : kòròbòròkan, burudamèkan, minyankakan, kadòkan ni kan wèrèw, balikukalan bë kë minnu na, olu taw bëna kòfè.

DANBE MAN KAN KA NAGASI

An balimaw, n'a ma nyè k'an sònna an ka kanw ka sèbèn; n'an sònna k'u kalan balikukalansow ni lakòlisow kònò; n'an sònna k'u don da la, min ka fisa ni wali-kanw ye; n'an sònna ko kan ye danbe de ye, yèrènyènabò ni seko ni dònko walew sira bë tèmè min fè, an balimaw, an ka kan k'o kanw yiriwa cogow bëe matarafa, k'u dèmè walasa u kana nagasi.

Kibaru ye an ka kanw yiriwa yòrò n'u yiriwa cogo nyuman de ye. Kibaru dafalan dò ye «FASO KUMAKAN» ye, n'o ye Mali kelenya pariti «UDPM» ka kannafonisèbèn dò ye bamanankan na, min bë bò sibiri o sibiri tubabukan kannafonisèbèn «L'ESSOR» kònò, n'a kònòkow nyèsinnen don an ka duguba kònò walew ma, ani an ka jamana ni jamana wèrèw cè konyèw, bolodinyògònma ni jèkawale sira kan, ani dinyè kibaru gèlèn minnu dònni wajibiylan don bée lajèlen ma.

An balimaw, kibaru y'an ka kanw yiriwa yòrò n'u yiriwa cogo nyuman de ye. O tèmènen kò, kibaru y'an bée kuma yòrò de

ye ; kibaru da bë se an haminankow bëe ma sira caman kan, i n'a fò :

Kènèya (cikè ani baara wèrè, i n'a fò forobabaara, izini baara, jago, bololabaara ani kènyèrèye) ; **hadamadenya** (farikolo-nyènajèw, sekow, dònkok, laadilikanw, kuma kòròmaw, nsiirinw, yèrèkalan ni yèrèdòn).

N'an ye kibaru kònòkow jateminè, an b'a ye ko baara sugu o sugu, a sinsibere ye kalan ye. Kalan de bë danbe sankòròta, ka baara yiriwa, ka sòrò bugun. O tuma, mògò si man kan ka kalan kë bolokòfè fèn ye. A bë fò an bara ko «misi tè min a nyèsen kò» An ka kungo kònò baarakèlaw nyèsen de ye balikukalan ni kibaru ye. Halisa, an b'a nyini u fè, u bë cèsiri min na kalanko la, u ka dò fara o kan.

N'an ye baara caya lajè, ka kibaru kunti-lenna lajè, k'a dòn ko jèkafò de ye daamu ye, an b'a ye o yòrò bée la, k'an ka kan ka nyògòn dèmè kibaru dilanni na. Cogo di ?.

Sèbènni, kalanni, jènsènni ani mankutuli hukumu kònò, bée ka kan k'i miirinata n'i hakilinata sèbèn fòtaw ani kètaw kan, k'u ci kibaru ma tuma bée : BP : 24 BAMAKO (Mali)

An bò sira min kan kabini kibaruko daminè san 1972 la, n'an toró sira kelen kan, ni Ala sònna, jamana si t'an dan farafinna.

KANW MAN KAN KA NAGASI

Walasa an ka to o sira kelen kan, fo an ka da Kibaru jòyòrò n'a nafa la, kannafoni jènsènni siratigè la an ka kanw na. O dannaya tè taa hakili kò.

Hakili de bë se ka fèn jugu ni fèn nyuman bò nyògòn na. A ka kan o hakili in ka sabati, ka yiriwa sanga ni waati bée. Fèn min bë se ka hakili in fana sabati, o ye balikukalan ni Kibaru matarafali ye.

O siratigè la, bamananw bë kuma kelen fò, tinyè man kòrò ni min ye : «mògò, i tè se ka nònfon min sama ka bò tuba la, i kan'o tigè ; bawo o ye baara tòkajè ye».

An hakili la, Mali cèw n'a musow bolo, balikukalan n'a jiidilan Kibaru kéra nònfon ye, u sera ka min sama ka bò tuba kònò, k'u jò n'a ye. A ye nafaba don u kun, u yèrènyènabò siraw kan. U ka walew fanba bée bë sira sòrò sisan, k'o sinsibere kë an wolokanw dondala ye.

Kalan ye fèn nima de ye ; n'i y'a bila, a b'i bila ; n'i y'a k'i ka baara ye kudayi, a bë yiriwa i bolo fo k'a k'i deliko ye ; n'o kèra sa, i ye min dòn, o tè b'i kònò bilen ; i hakili bë dayèlè ka t'a fè ; i bë kë mògò faamuyalen ye.

An bë don min na, i ko bi, ni mògò min tora kunfinya la Mali kònò, o y'i yèrè nò ye, n'o tè jamana nyèmògò y'u seko kë.

O tuma, a nyinin don jamana denw bée fè, u kan'u sigi k'u bolo fila d'u sen kan, u k'u cèsiri yèrèdòn ani danbe kòròta kalan in fè, n'o ye balikukalan n'a jiidilan kibaru ye.

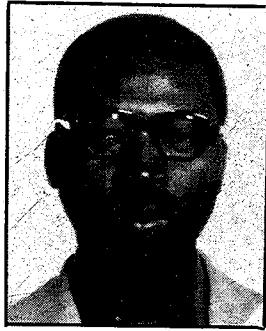
A nyinin don balikukalandenw bée fè, u k'u cèsiri an wolokanw dondala baara la bawo kalan nyògòn tè, wa kalan tè mògò nègèn, k'o sababu kë min ye, ni dugukolo ye dinyè sòròda fòlò ye, a baaracogo suguya bée sinsibere ye kalan ye.

An k'an bolo don nyògòn bolo, k'an fanga kë kelen ye balikukalan ni kibarukan na, walasa ka gèlèyaw kèle an ka jamana kònò, ka bèn ni lafiya ni siginyògonya ni hèrè basigi an ni nyògòn cè ; bawo ni jèkafò ye daamu ye, jèkakè nyògòn tè.

An ka jè i ko mògò kelen ka faso ka nyètaa sabati, k'an ka bònògòla tetiya an barakan na.

Halisa, minnu bë yiranyiran na, u k'a dòn ko nafamatèn tèmènen tè balikukalan ni kibarukan kan. O tuma an ka wuli ; n'o tè n'an ma wuli a waati la, ni sanu y'a don-tuma jè, nsira ka fis'a ye.

Amadou GANYI Kante
Mali wolokanw kannafonisèbènw
dilanyòrò kuntigi
BAMAKO (Mali)

balikukalan dafalan !

San 1988 sètanburukalo bennna Kibaru nimòrò 200nan bòli ma. Kibaru bòli daminèra san 1972 marisikalo tile 10. Kalo kémè fila in kònò, Kibaru y'a sigikun minèn fa sira bée kan.

A kònòkow nyèsinna a kalanbagaw haminanko dòròn de ma. O bë dòn lètèrè sòrlénw cayali la, bawo kibaru bë se ka lètèrè 30 nyògòn sòrò kalo o kalo.

Kibaru yiriwara k'a d'a kalanbagaw n'a dilanbagaw de ka cèsiri kan: A sán fòlò, san 1972 kònò, kibaru 5.000 de tun bë bò kalo o kalo. San 1974 a kérà 6.000 ye. San 1975 a kérà 8.000 ye. San 1977 a kérà 10.000 ye. San 1979 a kérà 12.000 ye. San 1980 a kérà 20.000 ye.

K'a ta san 1983 la ka t'a bila san 1986 la, gèlèya dòw donna kibaru bòli la, i n'a fò mansinw tinyèli ni baarakèminèn dòw sòròli gèlèya, Mali gafedilanyòròba bolo, n'o bë wele ko «EDIM», kibaru n'a nyògònna sèbèn wèrèw bë labèn yòrò min na.

Nka Ala barika la, dinyè jamana hòròn-yalenw ka tònba bolofara min ka baara nyèsinnen don kalanko ni seko ni dònko ma, n'o ye «UNESCO» ye ani Suwisi jamana, olu ka dèmè kérà sababu ye ka Fulakanfòlaw ka kunnafonisèbèn «KABAARU» sigi sen kan ani ka dònsen kura don «KIBARU» kòrò ni gafedilan mansinw dafalen dili ye Mali ma.

O siratigè la, Mali wolokanw kunnafonisèbèn ciyakèda sigira sen kan, ka «don-dò-kòlònnin sen, don-dò-minnògò nyè». O kuma n'a kòrò bë nyògòn na, k'a masòrò Fulakan ni bamanankan tèmènen kò, kan tòw kunnafonisèbèn bëna dilan, i n'a fò marakakan ni bòbòkan ni minyankakan ni kòròbòròkan ni burudamèkan...

An y'a kòlòsi, an balima nansarakan kalanbaga dòw, kòdonnen don an ka kanw kalanni ma. O jèkulu in na, lakòlikaramògòw b'a la, fangaso baarakèla wèrèw b'a la ani tubabubaarakèla caman. N'a min kumara balikukalan ni kibaru kan, sanga ni waati bée, jigíban kumaw de bë b'u da. N'u m'a f'i ye, k'o balikukalan tè

dòwèrè ye tulon kò, u n'a fò k'an wolo-kanw siden bée, u tè kun nansarakanw na, bawo tubabukanw walwalannen don n'u ye, ka taa ka segin; k'i k'a minè ko kelen ma: matematiki, n'o ye jate ye; shimi, n'o b'i n'a fò fèn suguya dòw nya-gaminen nyògòn na, ka yèlèma ka k'e fèn wèrè ye; filozofi, n'o bë dinyè faamuyali sira bée kan: Nin dònnyiasow n'u nyògònna caman de bë tubabukanw na, u bë minnu wele ko siyansi, k'olu ye fén ye, min tè se ka mòsòn an ka kanw na.

N'i y'a lajè ji nyémajòlen na, i b'a dòn ko fili man kòrò n'o hakilila in ye, barisa a sindi tè dòwèrè ye, fò kan bë jòyòrò min na hadamadenya la, o faamubaliya kò. Nansarakanw bë cogo min sisan, u tun tè ten fòlò; u baarala de dòonin dòonin fò dònnyia sira suguya bée ka se ka waleya u kònò.

Kanw ni cikèdaba de bòlen don nyògòn-fé. A fò: daba nyè o nyè, bolo min b'a sama, o man, nyi n'a ye dè! O kòrò tè dòwèrè ye, mògòw de bë se ka cikèminèn k'e fèn nafama ye. O túma an t'a lajè sa, k'an ka kanw jukòròmadondon, walasa u na k'e sèbè fènw ye, bawo barika min bë kan na, o y'a fòbagaw de ka barika ye. Mògò caman ka fili kologirin bë min kan, o ye ko, tubabukanw ye mòbilidilannaw, pankurunw ni sisikurunw ani suyalako caman dilanbagaw ka kanw ye.

Nka o n'a taa o taa, nansaraw siyaw ka ca cogo min na, u ka kanw fana ka ca, o cogo kelen na; u bée y'a nyini k'u ka yèrèlabò n'u ka dinyèlatigè nògoya sira bò minnu kònò. Kan, tè se ka k'e fèn ye a fòbagaw kò.

Sinuwaw, lamerikènw, faransikaw, alimanw, langilew, larabuw ni irisiw, bée sera k'u yèrè walwalan cogo min, u ka kanw na, k'u ka kanw don da la, k'u labara fò ka dònnyia sira bée tèmè u fè, mun b'anw kényè o nyògònna la.

Kibaru sera yòrò min na sisan, a kérà an bée lajèlen ka kunnafonisèbèn ye, k'a ta cikèlaw la, ka tèmè foroba baarakèlaw ni

kènyèrèyew fè, ka bila izini baarakèlaw ni bololabaarakèla wèrèw la, bée kelen-ke-lén niyòrò b'a kònò. Nka halibi, cikèlaw ni kungo kònò mògò tòw ni lakòlikaramògòw ni lakòlideñw niyòrò ka bon ni kulu tòw ta ye. An b'a kanu bée k'i cèsiri, walasa bée-nyòrò ka damakènyè kibaruko la.

Ni bée lajèlen y'i jeniyòrò fin kibaruko la, o de nyògòn tè; bawo a ka kan kunna-foniw ka boli nyémògòw ni baarakèla tòw cè sanga ni waati bée. O kunnafoniw de bë nyémògòw ladònniya baarakèlaw ni an ka kelenya pariti «UDPM» tòndenw fèko la, k'u bò fili la, k'u hakili walwalan, ka tila k'u ka baara sabati. Kibaru nyèsinnen don o kunnafoniw jènsènni de ma.

O kòsòn, a bë se ka fò ko balikukalan n'a dafalan kibaru bë kelenya ni yèrèma-hòrónya sabati; k'a d'a kan ni fasodenw ma kalan, k'u haminankow dòn, k'u sè-bèn, bawo «hakili marayòrò ye sèbèn ye», u ka hòrónya tè sabati abada.

An balima kibaru kanubagaw n'a lafasa-bagaw, aw minnu ye faso kanw «dondala» k'aw kundoni ye, aw bë nyòn ni min ye su ni tile, faso kibarujènsènsoba tògò la, aw ka kan ni foli ye, dan tè foli min na. Aw bë fo aw ka yèrèdòn baara la, aw bë fo aw ka yèrèye baara la. Hakililajigin siratigè la, an ka jamanakuntigi zénerali Musa TARA-WELE delila k'a fò a ka jèmukan dò senfè ko, ko fila de bë dinyè kònò, hadamaden bë o ni nyògòn cè: kè-n'yèrè-ye ani kè-n'yèrè-la. A k'o kòrò ye min ye, ni mògò min ye baarakè, i b'a k'e i yèrè ye. Ni mògò min y'i ban baara ma, i b'a k'i yèrè la. O kòsòn, an bë wele bila malidenw bée ma, u k'an wolokanw yiriwali k'u kunko ye, n'o tè fosi t'an ye nimisa kò. Halibi an ka kán, k'an hakilijagabò fèn kelen min kan, sanga ni waati bée, o de ye k'a dòn ko faso ka nyètaa sinsibere dò y'an ka kanw yiriwali ye.

Basiriki TURÉ
kibarudilannaw kuntigi
BAMAKO (Mali).

KIBARU DILANNAW

CENIN BALA NI KIBARU

San 1988, alamisa kènèbonda la, zuwènkalo tile 2 don, sanjiba nana bamakò dugu kònò, min nèema jukòrò, kunnafoni goni dò dara Malidenw tulo kan, n'a ye mògò caman dusu kasi kosèbè.

O don de kèra mali jamana wolokanw kanubaga n'u dondalabaga cèsirilen dò fatudon ye, n'o tun ye «Etienne BAENGHIEN» ye, min tun bë wele a dònbaga jònjànw fè, i n'a f'a teriw n'a baarakènyògònw ko: Cènin BALA. Cènin BALA tun ye

farajè tubabumori de ye, min bangera san 1926 la, faransi jamana la, «Mòribihan» mara kònò.

Cènin BALA ye san 13 de kè Mali wolokanw bëe lajèlen sèbè dondala baara la, balikukan ni yèrèkalan ni lakòlikalan ni nyininikalan ni hadamadenyakalan ka nyètaa kadara kònò.

Balikukan dafalan n'o ye KIBARU ye, o sigira sen kan san 1972 mariskalo tile 10 don. O hukumu kònò, Cènin BALA ni Amadou GANYI Kante ni «UNESCO» ciden faamuyalen, Orolan SHIREYERI, olu mògò saba de ye KIBARU N° 1 (fòlò) dilan, Mali kònò, KIBARU min baarakèlaw tè se cogo si la, ka k'a ma fitiriwale ye, bawo u n'a ma tigè nyögòn na, baarakènyògonya, kelenya ani hadamadenya ni teriya sira kan, fo ka t'a s'a fatuli ma.

Cènin BALA walima «Cèsiri BALA», Ala k'i dayòrò suma!

Kibaru nimòrò boko 200 nan hukumu kònò, kibaru baarakèlaw ye nin teriya ja in ta.

Tapelikèyòrò

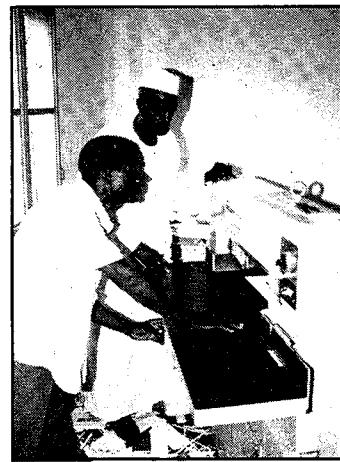
Filimuw dilanyòrò

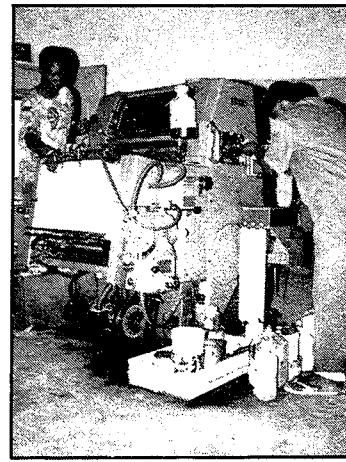
Sèbènw dalakènyèyòrò

Pilaki dilanyòrò

Sèbènfuraw tigèyòrò

Kunnafonisèbènw bòmansin

Seko ni dònko kènè

bamanankan

POYI KO DI SA ?

Waliféndonso minèbaga,
Dugumankanyaki yérékèbaga,
Jiriladon halakibaga,
Jatigifaga sibanbaga,
Ka yebali ye
Ka minèbali minè,
Ka dònbalì dòn,
Ka nyèdònbalì nyèdòn.
Fin bè bò jèman na,
Jè bè bò finman na,
Jakumawolo,
Surukucèn,
Nòminèfinyè,
Finyèminè kòngøyò.
Sensabataama,
Nyè-kelenna-filèli,
Kungo tuloba
Ji nyèba.
Binjugu fagabaga,
Misènmisèn sanji,
Kòlònkòlonòdonso,
Dugutilamafèdunun.
Dugawu kèra,
Dugawu ma kè,
Sèbèn ka ca ni morisèbèn ye.
Polisiw, aw ni waabò !

Musa JAABI
Baïkukalan Baarada
(Bamakò)

POYI Sènèkèla

Jòn ko sènèkèla tè fèn ye?
Ka taa ni dòròmè kelen ye kungo la,
Ka segin ni dòròmè kèmè ye so,
Ka nafolo sòrò jèlenya la:
I ma sonyèlikè,
I ma birkannikè,
I ma nanbarakè,
I ma nkalontigè,
O tè nyè foyi la ni sènè tè.
Jòn ko sènè tè baara ye?
Dumuni tè dugu min na,
Bèn tè yen, hòrònya tè yen,
Balimaya tè yen,
Nyumanya tè yen.
Fa tè dòn fa ye tugun
Ba tè dòn ba ye tugun
Hali i den tè dòn i den ye tugun

Jòn ko sènèkèla tè fèn ye?
Ka baarakè tile kòrò,
K'a nafa dun suma kòrò.

Jòn ko sènèkèye mònè ye?
N'nyògòn tè mòninkè la,
N'nyògòn tè baganmara la,
N'nyògòn tè kalankè la
N'nyògòn tè baarabakè la,
N'nyògòn tè dònchè la,
I kònòna nugu de ka girin dè!

Jòn ko sènèkèla tè fèn ye?
Ntalén dò ko: «bòrè lankolon tè jò dè!»
N'balimaw, sènèkèla de ta ye dinyé ye.

Dawuda Jara
Lakòliden Tabakòrò

POYI

Zenerali Musa Tarawele,
Wuli k'i jò,
I ka Bamakò kuluba kulu,
I ka Mali jònjin kòròta,
Ka Afiriki mansaya.
«OUA» b'i bolo, i n'a ka kan,
I n'a bonya ka kan,
I n'a danbe ka kan,
I n'a dawula ka kan,
I n'a kotigya ka kan,
I n'a mansaya ka kan.
Afiriki denw bée ka tanu b'i ye.

Madamu Musa TARAWELE,
I ni ce,
Malidenw bée ka baramuso,
Malidenw bée mamuso,
U tènènmuso,
U kòròmuso,
U bée kuntigya b'i bolo,
Kaariyatigi
Fiyentòw bamuso.
Mali musow ye tògò sòrò,
Ka daamu sòrò i kòsòn,
Ka jèmu sòrò i kòsòn,
K'o tògò da «UNFM»,
Mali musow bée jètòn,
K'a ta dugubaw kònò,
Ka taa a bila cikèbugudaw la.

Madamu Keyita Bintu TARAWELE
SEMA Badalabougou
Bamakò (Mali)

alamisa..... jeudi
an..... nous
alikiyama..... au-delà
alikaaba..... kaaba
ani..... et
ayi..... non

baarakèla..... travailleur
baba..... papa
badaa..... toujours
bala..... porc-épic
basi..... coucous

daba..... encre
dabi..... punaise
denbo..... vaurien
dawula..... charme, renommée
dibi..... obscurité

jantèlè..... prise de lutte
jankaro..... maladie
jigin..... descendre
jigitinyè..... désespoir
jòn?..... qui?
jòrè..... s'inquiéter

Fa..... père
faaba..... capitale, grande ville
feere..... vendre
fègèn..... léger
filan..... de même âge
fo..... saluer
fin..... noir

gaari..... fil à coudre
gadonmuso..... ménagère
gèrèn..... club
gènèn..... tibia
goni..... chaud, feu
gòròkò..... usure
gundo..... secret, confidence

hakilibò..... perte de la mémoire, oubli
hakilisigi..... calme
halisa..... jusqu'à présent
hukumu..... égide, autorité, cadre pitié
hinè..... pitié
hiji..... pèlerinage
hòròn..... noble, libre.

san fòlò nimòrò 1
marisi kalo 1972 san

a sòngò : dòròmè 4
b. p. 24 bamakò

kibaru

a bè bò kalo o kalo, faso ka kibarudiso ka yamaruya kònò

an k'an kibaruw di nyògòn ma

an k'an kibaruw di nyògòn ma mun na ?

an k'an kibaruw di nyògòn ma,
walasa an ka nyògòn dòn,
walasa an hakililaw kana fò nyògòn
kò,
walasa an ka nyògòn dèmè,
walasa an ka baaraw ka nyè,
walasa an ka sòròw ka yiriwa.

nin bée de kòsòn, faso ka kibarusò
ye lakalitasèbèn in bò, k'a tògòd da
kibaru.

kibaru in bò kun ye mun ye ?

o kùn ye ka malidenw jira nyògòn
na, u ka se kà nyògòn dòn, ka nyògòn
ka baaraw dòn, ka nyògòn ha-
minakòw dòn, walasa mali ka nyè
taa bè sabati.
o tuma na, cikèlaw, baganmaralaw,
mònnikèlaw, jagokèlaw, mali baa-
rakèla bée, cèw ni musow, denmi-
sènw ni mògòkòròbaw, nin lakalita-
sèbèn in ye aw ta ye. a sabatili bè
'aw dé bolo.

kolonèli musa tarawele ko :

foroba wari dun ni surafèn minè bè faso ka nyètaa nagasi

zanwuye kalo tile 20, 1972 san,
kolonèli musa tarawele, n'o ye ma-
li kuntigi ye, a ye kuma ta sòròda-
siw ka seli don, ka jira ko wale
damadòw bè ka kè mali kònò,
wale minw bè faso ka nyètaa nagasi.
o walew ye foroba wari dunni ani
surafèn minè ye.

a y'a jira ko komite militèri y'a
ka yamari di ka nin wale ninw
kèlè, fo k'u ban.
o kèlè de daminèna zanwuye kalo
tile 20, 1972 san.
an bè bi min na, dòw minèna fòlò.
u ka kèwalew bè ka sènsè polisiw
fè.

sumansan kibaru

nyinan sumansan konyè la, kolonèli
musa tarawele, a ka kosa fè taama
in sen fè, bamakò mara la, a ye
wele bila ka taa an balima cikèlaw
ma.
o welekan mènna cikèla nyuman
caman fè.

seni tarawele, siyela dugutigi, ye
tòni 10 feere opamu ma.
bèn jara, ka bò dugubala, o ye tòni
3 feere.
sedu kulubali, karangara dugutigi,
tòni 2.
siyema konde, ka bò jebala, tòni 1.

nin lakalitasèbèn kònò
aw bè kunnafoni
caman sòrò aw ka
baara kan ani jamana
sariyaw kan.